

A vallás emberi jelenség

Kevés kutató foglalkozott olyan behatóan a pszichológia antropológiai megalapozásával, mint Frankl. Orvosi pályája kezdetétől fogva fontos volt számára, hogy az emberléletet a maga egységességében és egészlegességében, ugyanakkor többrétegűségében és többdimenzionalitásában értelmezze. Így tudta kettéválasztani az ember pszichofizikai kötöttségét, a testi-lelki szervezet működőképességére való ráutaltságát, valamint a személy szellemi szabadságát és autonómiáját, és ennek alapján dolgozta ki az adott helyzetben szükséges kezelést. Frankl vitathatatlan érdeme, hogy kiállt amellett, hogy a megfelelő kezelést mindig a megfelelő létdimenzióban kell alkalmazni. Az éhezőknek mit sem érnek a bölcs szavak, ugyanakkor egzisztenciális válságban nem segítünk egy darab kenyérrel. A pszichózisban szenvedő pácienseknek gyógyszerre van szükségük, a szorongásos betegeknek bátorságra és humorra, a jóléti társadalom elkényeztetettjeinek pedig értelemre irányultságra. Ahhoz, hogy megtalálhassuk az adott helyzetnek megfelelő kiindulópontot, ismernünk kell a beteg tüneteit és azok eredetét, csak így kerülhetjük el azt a hibát, hogy egyoldalúan értelmezzük azokat; hogy megjelenésüket mondjuk kizárólag ösztönkésztetések vagy tanulási folyamat vagy az agyműködés számlájára írjuk.

A vallásosság a pácienseken is megmutatkozó emberi jelenség, egy a többi jelenség közül, amelyekkel a logoterápia szemben találja magát.

Das Leiden am sinnlosen Leben, 99. o.

Frankl a vallást mint jelenséget a jellegzetesen emberi létformához tartozónak tekintette, azon (szellemi) dimenzió részének, amely csak az ember sajátja, és nem pusztán egyfajta kognitív-érzelmi változata az ember testi-lelki „készülékének” – mely készülékkel az állatok is rendelkeznek. Frankl értelmezésében a szellemiség az ember kiváltsága, egyedül ez teszi lehetővé számára, hogy feltárulhasson előtte az értelem, az érték, az ethosz, a pátoosz és a logosz világa.

Az ember és az állat közötti különbség

A biológusok és az evolúció tudósai újból és újból rácsodálkoznak az „ösztönök bölcsességére”, amelynek révén az állatok pontosan „tudják”, mit kell és mit nem szabad tenniük önnön túlélésük és fajuk fennmaradása érdekében. Természetesen ez a tudás évmilliók során alakult ki, és az egymást követő generációk genetikai struktúrájában öröklődik tovább. Ám mégis: jogos a rácsodálkozás. A múltban és napjainkban is éppen a legkompetensebb tudósok, köztük ismert csillagászok és fizikusok (mint például B. Max Planck vagy Werner Heisenberg) azok, akik szerénységre intenek, és minduntalan arra figyelmeztetnek, hogy legyünk óvatosak azokkal a fennhéjázó modellekkel szemben, amelyek a világ keletkezését úgy magyarázzák, hogy az a „semmiből” állt volna elő.

Frankl is egyike volt azoknak, akik feltették maguknak a kérdést, hogy vajon „az állati ösztönök bölcsessége” és a meghökkentő mértékű emberi intelligencia (amelyet úgymond „magasabb rendű ösztönként” is felfoghatunk) mögött nem áll-e

...egy magasabb rendű, az emberi bölcsességet messze meghaladó, egy emberfeletti bölcsesség – kell lenni ilyennek, ami az embernek értelmet adott, és az állatokba ösztönöket táplált;

Orvosi lelkipozítás, 68. o.

még ha a folyamat egy örökkévalóságig tartott is. Talán, töprengett Frankl, éppen az a lényegi különbség az ember és az állat között, hogy az ember van annyira intelligens, hogy felismerje, minden fejlődési folyamatnak szüksége van egy olyan ősimpulzusra, amelyet nem fejleszthet ki önmagából...

...a természettudomány projekciós szintjén a teológia nem képeződik le... Ami persze még korántsem zárja ki, hogy az nem létezik egy magasabb dimenzióban.

A tudattalan Isten, 109. o.